

Економічні науки

УДК 657.336.741

Дідур Сергій Володимирович

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку і фінансів*

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Дидур Сергей Владимирович

*доктор экономических наук, профессор
профессор кафедры учета и финансов*

Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского

Didur Serhii

Doctor of Economics, Professor

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

Циган Раїса Миколаївна

старший викладач кафедри обліку і фінансів

Кременчуцький національний університет імені М. Остроградського

Цыган Раиса Николаевна

старший преподаватель кафедры учета и финансов

Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского

Tsyhan Raisa

Senior Lecturer of the Department of Accounting and Finance

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

Бондаренко Ірина Володимирівна

магістр

Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

Бондаренко Ирина Владимировна

магистр

Кременчугского национального университета имени Михаила Остроградского

Bondarenko Irina

Student of the

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ
УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ
ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ УПРАВЛЕНИЯ
ДЕНЕЖНЫМИ ПОТОКАМИ
INFORMATION SUPPORT DEVELOPMENT FOR CASH FLOW
MANAGEMENT IN TERMS OF ACCOUNTING AND ANALYTICS**

Анотація. Стаття присвячена дослідженню сутності грошових потоків та їх обліково-аналітичному забезпеченню. Використовуючи попередні праці, авторами статті запропоновано своє бачення щодо визначення поняття «грошові потоки», як сукупності усіх видів грошових активів, що обслуговують діяльність підприємства, трансформуються та забезпечують безперервне його функціонування. Розроблено обліково-аналітичне забезпечення щодо формування інформації в системі управління грошовими потоками, яка має відокремлену облікову та аналітичну складову. Доведено необхідність проведення управлінського аналізу грошових потоків підприємства на базі методики заснованої на здійсненні аналітичних процедур релевантній інформації та прийняття відповідних управлінських рішень. Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку методичного підходу до управлінського аналізу грошових потоків та пошуку ключових показників оцінки рівня ефективності генерування грошових ресурсів.

Ключові слова: грошовий потік, облік, аналіз, ефективність, інформативність, обліково-аналітичне забезпечення.

Аннотація. Стаття посвячена дослідженню сутності денежних потоків і їх учетно-аналітичного забезпечення. Використовуючи попередні роботи, авторами статті запропоновано своє бачення щодо визначення поняття «денежні потоки», як сукупності всіх видів денежних активів, обслуговуваних діяльністю підприємства, трансформуються і забезпечують безперервне його функціонування. Розроблено учетно-аналітичне забезпечення формування інформації в системі управління денежними потоками, яке має обособлену учетну і аналітичну складову. Доведено необхідність проведення управлінського аналізу денежних потоків підприємства на базі методики, заснованої на виконанні аналітичних процедур релевантної інформації і прийнятті відповідних управлінських рішень. Далішні дослідження запропоновано направити на розробку методичного підходу до управлінського аналізу денежних потоків і пошуку ключових показників оцінки рівня ефективності генерування денежних ресурсів.

Ключевые слова: денежный поток, учет, анализ, эффективность, информативность, учетно-аналитическое обеспечение.

Summary. The article is devoted to the study of the essence of cash flows and their accounting and analytical support. The urgency of solving issues of information support for cash flow management is substantiated, taking into account the current conditions of economic development and factors influencing the movement of cash resources. Using previous work, the authors of the article proposed their vision for the definition of «cash flows» as a set of all types of

cash assets that serve the enterprise, are transformed and ensure its continuous operation. Classification is improved taking into account modern business conditions on the basis of non-cash. Accounting and analytical support for the formation of information in the cash flow management system is developed, which has a separate accounting and analytical component. The necessity of carrying out the administrative analysis of cash flows of the enterprise on the basis of a technique based on implementation of analytical procedures of the relevant information and acceptance of the corresponding administrative decisions is proved. According to the authors, accounting and analytical support of cash flows is a system that is based on financial and management accounting data as an informative basis for their analysis, is part of the overall process of managing the activities of the enterprise. The proposed system of accounting and analytical support is focused on solving problems of cash flow management and control, which are the subject of interest of opportunistic managers. When developing forms of management reporting and methods of analysis, the tasks to be solved should take into account the interests of the owners. Further research is proposed to develop a methodological approach to management analysis of cash flows and search for key indicators to assess the level of efficiency of generating cash resources of the enterprise to avoid agency conflicts.

Key words: *cash flow, accounting, analysis, efficiency, informativeness, accounting and analytical support.*

Постановка проблеми. Ефективне використання грошових ресурсів в системі управління підприємством сприяє забезпеченню фінансової рівновагі, зниженню потреби у залученому капіталі, підтримці платоспроможності на потрібному рівні та взагалі обслуговує всю діяльність будь якого суб'єкту господарювання. Постійно у своїх дослідження науковці розглядають та порівнюють поняття: «грошові

кошти», «грошовий потік», «гроші», «грошові ресурси», «грошові активи», що свідчить про багатоаспектність даної економічної категорії.

Гроші в системі бухгалтерського обліку виступають як універсальний вимірник активів, пасивів, господарських операцій тощо. З погляду на управління, гроші являються способом стимулювання, мотивації працівників підприємства. Тому, вони постійно потребують вивчення з метою їх ефективного використання для розвитку компаній. Особливо потреба в грошових коштах виникає та загострюється саме в період економічної кризи, яка є наслідком пандемії. Всі рішення на підприємстві приймаються на базі проаналізованої фінансової інформації, яка створюється в системі обліково-аналітичного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що на сьогодні існують багато поглядів учених на сутність категорії «грошовий потік», а також присвячених проблемам управління, аналізу та обліку грошових коштів. І.О. Бланк достатньо глибоко та детально досліджував питання щодо грошових потоків, зокрема, визначення поняття «грошові потоки», їх види, класифікацію, механізми управління тощо [1]. Л. О. Лігоненко [11], Г. В. Ситник [11], Г. Г. Кірейцев [17], А. М. Поддєрьогін [15], Я.І. Невмержицький [15] вивчали грошові потоки в системі фінансового менеджменту.

Деякі автори вирішують питання обліку, аналізу й аудиту грошових потоків на конкретній сфері економіки, так В.В. Ясишена [20] розглядала швейну промисловість, у свою чергу, С.М. Семенова [16] вивчала обліково-аналітичні аспекти на прикладі підприємств водного транспорту та відокремила емерджентну властивість грошових потоків. І. Ховрак, Т. Козярчук [21] дослідили вплив етики аудитора на результати проведення перевірки обліку грошових потоків, зокрема, систематизували інтереси основних користувачів аудиторської інформації та розробили механізм етичного проведення аудиту грошових потоків підприємства.

Науковці у сфері фінансів, В.І. Глухова, О.С. Швець [4] досліджують управління грошовими потоками в системі казначейства, увага авторів зосереджена на виникненні тимчасових касових розривів та вирішенні проблем з їх уникнення. Г.М. Дребіт [5] у своїх працях розглядає планування та контроль грошових потоків.

О.М. Єзерська [7] у своїх працях грошовий потік представляє як причину конфлікту між власниками і топ-менеджерами, які працюють у власних інтересах.

Грошовий потік в національній та іноземній валюті характеризує ефективність інвестицій та повертається к інвестору у вигляді грошового доходу [10], в системі інноваційної діяльності гроші відіграють значну роль, хоча вкладення пов'язані з економічними ризиками [2].

Однак, вирішення питань ефективного використання грошових потоків будь-яке підприємство чи компанія мають забезпечити інформаційною базою, що формується в основному в системі фінансового та управлінського обліку, та від її якості залежить результативність прийнятих рішень. Таким чином, виникає потреба у розробці найбільш раціонального обліково-аналітичного забезпечення як ефективного інструменту для власників, менеджерів, бухгалтерів та інших користувачів у сучасних ринкових умовах господарювання, що дає можливість уникнути фінансових ризиків у системі управління.

Тому **метою статті** було обрано дослідження сутності та класифікації грошових потоків на підприємствах та розробка обліково-аналітичного забезпечення управління ними, яка б дала можливість реалізовувати стратегію розвитку.

Завдання, що необхідно вирішити для досягнення поставленої мети:

- дослідити та уточнити поняття грошового потоку;
- запропонувати нову класифікаційну ознаку;

- обґрунтувати необхідність організації управлінського аналізу грошових потоків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Грошовий потік є одним з багатьох об'єктів управління, який визиває найбільшу зацікавленість власників та менеджерів. Усі процеси, що здійснюються на підприємстві та його функціональний зв'язок з оточуючим економічним середовищем у вигляді контрагентів, держави, споживачів продукції тощо відбувається через обмін та рух грошових коштів, який створює загальний грошовий потік. Розуміння сутності та характерні ознаки грошового потоку дають можливість більш ефективно їх використовувати у процесі управління діяльністю підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Тлумачення поняття «грошовий потік»

№	Характеристика поняття	Автори
1	сукупність розподілених у часі надходжень і виплат коштів, генерованих господарською діяльністю підприємства	Бланк І.А. [1]
2	надлишок, який утворюється на підприємстві в результаті всіх операцій, пов'язаних із господарською діяльністю	Коласс Б. [9]
3	процес перетворення ресурсів підприємства у кошти, надходження й витрачання грошових ресурсів за визначений період	Хіл Лауфанте [18]
4	надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів	М(С)БО № 7 «Звіт про рух грошових коштів» [12]
5	надходження і вибуття грошей та їхніх еквівалентів	НП(С)БО №1[13]
6	елемент аналізу доходів та витрат підприємства, який має використовуватися як індикатор ліквідності та ефективності його інвестиційної, фінансової діяльності	Бикова Е. В. [2]
7	система розподілених в часі надходжень та видатків грошових коштів, що генеруються його господарською діяльністю і супроводжують рух вартості, виступаючи зовнішньою ознакою функціонування підприємства	Лігоненко Л. О., Ситник Г. В. [11]
8	рух грошових коштів, що має безперервний характер. Грошові кошти і грошові потоки - готівка або робочий оборотний капітал	Ван Хорн Дж. К. [3]
9	сукупність розподілених у часі надходжень і видатків грошових коштів та їх еквівалентів, генерованих його господарською діяльністю, рух яких пов'язаний із фактором часу, простору, структури, ризику і ліквідності	В.В. Ясишена [20]

10	рух грошових активів підприємства, що обслуговує, визначає та відображає його підприємницьку діяльність	С.М.Семенова, О.М. Шпирко [16]
11	міра ліквідності компанії, що складається з чистого доходу і безготівкових витрат, таких, як амортизаційні відрахування	Е. Нікбахт, А. Гропеллі [14]
12	сукупність пов'язаних у часі і просторі змін залишків грошових коштів	Ю.О. Єрешко [6]
13	сукупність розподілених у часі надходжень та витрачання грошових коштів, що генеруються господарською діяльністю організації	А.О. Конєва [10]

Також в системи управління відокремлюють таке поняття як «грошові активи», так С.М Семенова [16] пропонує розглядати їх як грошові кошти у вигляді готових засобів платежу та еквівалентів грошових коштів. Ю.В. Жмурко [8] розглядає грошові кошти як найліквідній актив підприємства, що потребує постійного контролю та управління.

Таким чином, *грошовий потік це сукупність усіх видів грошових активів, що обслуговують діяльність підприємства, можуть трансформуватися та забезпечують безперервне його функціонування.*

Але, аналіз досліджень показав, що в обліку поняття грошовий потік не використовується, у порівнянні із західною обліковою практикою. Поняття «cash-flow» дослівно переводиться як потік готівки, хоча готівкові розрахунки у зарубіжних країнах дуже обмежені. Як бачимо, поняття грошовий потік розглядається з різних точок зору, його розглядають з боку потреб аналізу, організації обліку й складання фінансової звітності та фінансів, для прийняття управлінських рішень щодо досягнення стратегічних цілей або вкладання інвестицій. Грошовий потік розглядається у межах фінансової складової корпоративного управління підприємствами [21].

Узагальнено можна констатувати що, грошовий потік це:

- по-перше, елемент фінансових активів (ресурсів);

- по-друге, елемент аналізу підприємства, який має використовуватися як індикатор ліквідності, платоспроможності та ефективності його діяльності;
- по-третє, сукупність виплат і надходжень грошових коштів та їх еквівалентів.

Вплив сучасних факторів та зміна умов господарювання, що сприяло появі поняття «електронних грошей» і спонукає до постійного удосконалення класифікації грошових потоків (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація грошових потоків підприємства

№	Ознака	Види грошових потоків
1	масштаб обслуговування фінансово-господарських процесів	грошовий потік підприємства; грошовий потік структурного підрозділу; грошовий потік окремої господарської операції
2	в залежності від видів діяльності підприємства	сукупний грошовий потік; грошовий потік поточної (операційної) діяльності; грошовий потік інвестиційної діяльності; грошовий потік фінансової діяльності
3	за напрямом руху	вхідний грошовий потік (приплив); вихідний грошовий потік (відплив)
4	за видами валют	грошовий потік в національній валюті; грошовий потік в іноземній валюті
5	за обсягом	валовий грошовий потік; чистий грошовий потік
6	сфера обігу	зовнішній грошовий потік; внутрішній грошовий потік
7	за тривалістю	короткостроковий грошовий потік; довгостроковий грошовий потік
8	достатність обсягу	дефіцитний грошовий потік; оптимальний грошовий потік; надлишковий грошовий потік
9	оцінка в часі	поточний грошовий потік; майбутній грошовий потік
10	безперервність формування	регулярний грошовий потік; дискретний грошовий потік
11	за передбачуваністю	запланований грошовий потік; незапланований грошовий потік
12	за ступенем контролю	контрольований грошовий потік; неконтрольований грошовий потік
13	за ступенем впливу	керований грошовий потік; некерований грошовий потік
14	організаційно-правова	консолідований грошовий потік – (зовнішній,

	форма підприємства	внутрішній (трансферний)); традиційний (звичайний) грошовий потік
15	за рівнем управлінського впливу на процес генерування	активний грошовий потік; пасивний грошовий потік
16	форма здійснення	безготівковий грошовий потік; готівковий грошовий потік
17	за ознакою безготівковості	безготівкові звичайні грошові потоки; безготівкові електронні грошові потоки

Джерело: складено і доповнено авторами на підставі джерел [1; 11; 15; 19]

По-перше, електронні гроші відносяться до інших грошових коштів, які можна розподілити на звичайні безготівкові грошові потоки та на електронні грошові потоки. Вони являють собою безготівкові грошові потоки поділені на:

а) звичайні безготівкові грошові потоки, що грошові кошти на поточних та інших рахунках;

б) електронні грошові потоки (які представляють собою електронний еквівалент реальних грошей) включають в себе електронні грошові потоки в платіжних системах, заснованих на використанні пластикових карток та електронні грошові потоки в платіжних системах сеті Інтернет.

Класифікація грошових потоків має постійно удосконалюватись враховуючі особливості економічних змін у бізнес-середовищі та обов'язково використовуватись в управлінні підприємством.

Для розробки обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками (рис. 1) необхідно окреслити основні вимоги до нього, а саме, воно має:

1. вирішити потребу у якісній обліковій інформації, що можна реалізувати за допомогою раціонально організованого управлінського та фінансового обліку;
2. підвищити контроль над вільним грошовим потоком за допомогою оперативного управління;

3. покращити результати прийнятих управлінських рішень на базі управлінського аналізу.

Рис. 1. Обліково-аналітичне забезпечення управління грошовими потоками

Наголошуємо, що обліково-аналітичне забезпечення грошових потоків це система, яка заснована на даних фінансового та управлінського обліку як інформативної бази їх аналізу, є складовою загального процесу управління діяльністю підприємства.

Характеристика Запропоноване обліково-аналітичне забезпечення з метою формування інформації в системі управління грошовими потоками має відокремлену облікову складову та аналітичну.

Облікова складова є підготовкою та відбором потрібної якісної інформації про грошові ресурси з метою її подальшого аналізу. Важливою умовою ефективної реалізації обліково-аналітичного забезпечення

являється формування своєчасної правдивої та неупередженої облікової інформації, на базі якої спочатку відбувається підготовка даних фінансового та управлінського обліку, що охоплює як внутрішню закриту інформацію так й зовнішню відкриту для всіх зацікавлених користувачів.

Аналітична складова представляє собою алгоритм процедур аналізу та оцінки, що включає проведення управлінського аналізу грошових потоків підприємства, але потребує спочатку розробки його методики, що буде основана на підготовленій інформації, далі будуть здійснені аналітичні процедури на основі яких приймаються управлінські рішення. Така система обліково-аналітичного забезпечення орієнтована на вирішення проблем управління та контролю за грошовими потоками, особливо за вільним грошовим потоком якій є предметом зацікавленості опортуністично налаштованих менеджерів. Основним завданням управлінського аналізу грошових потоків має бути оцінка спроможності підприємства генерувати грошові потоки від різних видів діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, управління грошовими потоками підприємств і компаній, на думку авторів, можна вважати найбільш важливим у їх функціонуванні. Для того щоб реалізувати всі стратегічні та тактичні цілі суб'єктам господарювання потрібна інформація як формується в системі обліково-аналітичного забезпечення, побудованого на управлінській інформації та аналітиці.

Подальші дослідження необхідно спрямувати на розробку методичного підходу до управлінського аналізу грошових потоків та пошуку ключових показників оцінки рівня ефективності генерування грошових ресурсів підприємства для уникнення агентських конфліктів.

Література

1. Бланк И.А. Управление денежными потоками. К.: Ника-Центр, Эльга, 2002, 736 с.
2. Бузько І.Р., Труніна І.М., Загірняк Д. М. Економічний ризик та управління інноваційною діяльністю підприємства. Навч. посібник. К.: ІЗМН, 1996. 136 с.
3. Быкова Е. В. Показатели денежного потока в оценке финансовой устойчивости предприятия // Финансы. 2000. № 2. С. 56-59.
4. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами / Дж. К. Ван Хорн; пер. с англ.: гл. ред. серии Я. В. Соколов. М. : Финансы и статистика, 1999. 800 с.
5. Глухова В.І., Швець О.С. Управління грошовими потоками в системі казначейства під час утворення тимчасових касових розривів // Східна Європа: економіка, бізнес та управління, 2017. № 6(11). С. 322-326
6. Дребіт Г.М. Планування та контроль грошових потоків на підприємствах: дис. ... к-та ек. наук : 08.00.08 // Інститут економіки та прогнозування національної академії наук України, Київ, 2019.
7. Єрешко Ю. О., Харченко О. С. Основні сутнісні характеристики грошового потоку підприємства. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5834>
8. Езерская О.М. Денежный поток – причина конфликта собственников и топ-менеджеров. URL: <http://bizentropy.biz/articles/77-denezhnyjpotok-prichina-konflikta-sobstvennikov-i-top-menedzherov.html>
9. Жмурко Ю. В. Облікове забезпечення управління грошовими потоками [Текст] // Молодий вчений. 2018. №1. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/1/205.pdf>
10. Загірняк Д. М., Рубанова Є.К. Проблеми іноземного інвестування в економіку України. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2011_7_2/Zagirnjak.pdf

11. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы: учеб. пособ.: пер. с франц. / Б. Коласс; под ред. проф. Я.В. Соколова. М.: Финансы; ЮНИТИ, 1997. 135 с.
12. Конева А.А. Учет и анализ денежных потоков организации (на примере сельскохозяйственных организаций Ставропольского края): автореф. дис. на соискание ученой степени к-та эк. Наук: 08.00.12. Москва, 2008. 23 с.
13. Лігоненко Л. О., Ситник Г. В. Управління грошовими потоками. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. 255 с.
14. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (МСБО 7) «Звіт про рух грошових коштів». URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/929_019 (дата звернення: 29.12.2020)
15. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 29.12.2020)
16. Нікбахт Е., Гроппеллі А. Фінанси [пер. з англ. В.Ф. Овсієнкота, В.Я. Мусієнка]. К.: Основи, 1993. 383 с.
17. Поддєрьогін А.М. Невмержицький Я.І. Ефективність управління грошовими потоками підприємства // Фінанси України. 2007. № 11. С. 119-127. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Fu_2007_11_12.pdf
18. Семенова С. М., Шпирко О. М. Управління грошовими потоками на підприємствах водного транспорту: обліково-аналітичний аспект [монографія]. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 252 с.
19. Фінансовий менеджмент. Навчальний посібник. Видання третє, перероблене і доповнене / за ред. проф. Г.Г. Кірейцев. Київ, 2004. 531 с.

20. Хил Лауфанте А.М. Финансовый анализ в условиях неопределенности: пер. с исп. / под ред. Велесько Е.И., Краснопрошина В.В., Лепешинского Н.П. Минск: Тэхнологія, 2008. 150 с.
21. Циба Т.Є., Саленко О.Ф., Загірняк Д. М., Сокур М.І. Фінансова складова корпоративного управління // Навчальний посібник для студентів вищих начальних закладів. Кременчук: Вид. ПП Щербатих О.В., 2008. 204 с.
22. Циган Р.М. Удосконалення класифікації грошових потоків з урахуванням сучасних умов господарювання // Актуальні проблеми економіки. 2010. № 4(106). С. 150-155.
23. Ясишена В. Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація. URL: [http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/сутність грошових потоків підприємств.Pdf](http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/сутність_грошових_потоків_підприємств.Pdf)
24. Khovrak I., Kozyarchuk T. The impact of auditor's ethics on the quality of auditing the company's cash flows // Technology audit and production reserves. 2018. Vol. 1, № 4(39). PP. 4-8. DOI: 10.15587/2312-8372.2018.123334.